

نقش بافت‌های با ارزش روستایی در توسعه گردشگری

(مطالعه موردی: روستای جواهرده رامسر)

پروین خدادادی^{۱*} علی محمدنژاد^۲

۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران.

۲ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین

چکیده

گردشگری روستایی در جهان امروز به عنوان یک منبع کسب درآمد و ایجاد اشتغال است. روستای ییلاقی جواهرده در شهرستان رامسر دارای بافت با ارزش است که واجد ارزش‌های اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی است. این روستا هر ساله گردشگران زیادی را در فصول گرم سال جذب می‌کند. با این حال، ورود گردشگران به صورت برنامه‌ریزی نشده و خودجوش پیامدهایی را در بافت با ارزش این روستا به دنبال داشته است. روش تحقیق این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های میدانی از نرم افزار SPSS و Excel و نیز مدل SWOT استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که گردشگری پیامدهایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست محیطی را در بافت با ارزش روستای جواهرده به دنبال داشته است؛ مثل افزایش قیمت زمین و مسکن، گسترش فعالیت‌های خدماتی فصلی، ایجاد درآمد برای ساکنان بافت، تغییر در الگوی معماری بومی، گسترش کالبدی روستا و تغییر در شیوه زندگی سنتی. برای تقویت توسعه گردشگری در بافت‌های با ارزش روستایی و جلوگیری از اثرات منفی آن، لازم است راهکارهایی اتخاذ گردد که تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست محیطی را دربرگیرد و از دیدگاه صرف کالبدی پرهیز کند.

واژه های کلیدی: توسعه گردشگری، گردشگری روستایی، بافت‌های با ارزش، جواهرده

* مسئول مکاتبات: khodadadip@yahoo.com

مقدمه

گردشگری یکی از بزرگترین و سریع‌الرشدترین فعالیت‌ها در جهان است. همچنین، یکی از مهمترین منابع درآمد، اشتغال و ثروت در بسیاری از کشورهاست (Neto, 2003). گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد است که می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد (رکن الدین افتخاری و قادری، ۱۳۸۱). در این بین، روستاهای ایران با دارا بودن شرایط متنوع آب و هوایی و جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی و اقلیمی و همچنین آداب و رسوم محلی، این توانمندی را دارند تا با شناسایی و ارزیابی جایگاه گردشگری و نقاط ضعف و قوت آن، فرصت‌هایی را فراهم آورند تا موجب توسعه روستایی پایدار و بهره‌مند شدن نسل‌های امروز و آینده از معیشت و پتانسیل‌های موجود در ساختار اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی شوند (شهیدی، ۱۳۸۸). در این میان، اغلب روستاهایی که به عنوان مقاصد گردشگری مورد توجه قرار گرفته‌اند، روستاهایی هستند که دارای بافت با ارزش تاریخی و معماری بوم‌گرا هستند. در حقیقت، توسعه گردشگری در روستاهای دارای بافت با ارزش به معنای بالفعل کردن ارزش‌ها و جاذبه‌های کالبدی معماری و بافت روستا و معرفی آن به عنوان مقصد گردشگری است. از این رو، بهره‌برداری از پتانسیل‌های گردشگری روستاهای واجد ارزش برای جذب گردشگر و توسعه آنها از این طریق، نیازمند برنامه‌ریزی صحیح و ایجاد زیرساخت‌های مناسب در روستاهاست (جام کسری، ۱۳۸۹). از این نظر، گردشگری روستایی، رویکردی در زمره توسعه پایدار روستایی به شمار می‌آید که با در نظر داشتن روستائیان به عنوان کسانی که از عواید طرح بهسازی بافت با ارزش بهره‌مند می‌شوند؛ امکان افزایش درآمد اقتصادی خانوارهای روستایی را در روند توسعه درون‌زا امکان‌پذیر می‌سازد (اکرمی و طاهری، ۱۳۸۷).

روستای بیلاقی جواهرده، در استان مازندران دارای بافت با ارزش است که واجد ارزش‌های کالبدی، فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی می‌باشد که هر ساله موجب جذب گردشگران زیادی در ایام عید و فصل تابستان می‌شود. با این حال، توجه به نقش ویژگی‌های بافت با ارزش در توسعه گردشگری روستای جواهرده روشن نبوده و ورود گردشگران به صورت برنامه‌ریزی نشده و خودجوش پیامدهایی را به دنبال داشته و خواهد داشت. از این رو، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالات ذیل می‌باشد:

- ۱- مهمترین پتانسیل‌ها و محدودیت‌های بافت با ارزش روستای جواهرده برای توسعه گردشگری کدامند؟
- ۲- پیامدهای فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده در چه ابعادی قابل تبیین است؟

۳ - راهکارهای مناسب برای توسعه گردشگری در بافت‌های با ارزش روستایی (با توجه به شرایط جواهرده) چیست؟

چهارچوب نظری تحقیق

بافت‌های با ارزش روستایی

بافت، معادل واژه انگلیسی (Texture) به معنای تار و پود و نسج است. فرهنگ دهخدا در تعریف بافت، واژه‌های بافته، منسوج، بافته شده، تنیده، نظم کردن و تلفیق را آورده است (احمدیان و محمدی، ۱۳۸۸).

بافت روستا، مجموعه‌ای واحد و به هم پیوسته از فضاهای پر و خالی شامل مسکن، فضاهای مذهبی - فرهنگی - بهداشتی و خدماتی، فضاهای عمومی و اختصاصی و فضاهای ارتباطی و باز است که در کنار یکدیگر ساختار کالبدی را شکل می‌دهند (سرتیپی پور، ۱۳۸۸). بافت عمومی سکونتگاه‌های روستایی بیانگر شکل، فرم و الگوی حاصل از تأثیرگذاری عوامل گوناگون در عرصه روستا و نحوه ارتباط و کنش متقابل این عناصر و ویژگی‌هاست. همچنین بافت کالبدی این سکونتگاه‌ها نمایانگر نحوه نظم‌پذیری خانه‌ها و استقرار اراضی زراعی و نیز چگونگی قرار گرفتن راهها و میادین در کنار یکدیگر است (سعیدی، ۱۳۸۱). نباید تصور کرد که ملاک‌های ارزشمندی بافت‌های روستایی فقط به ارزش‌های کالبدی محدود می‌شود و درصدد حفظ این بعد از ارزش در بافت برآمد، بلکه هر عاملی را که موجب تداوم فرهنگ خاص بافت شود، ارزش می‌نامیم. باید گفت معیار ارزش‌گذاری را منحصر به فرد بودن، تاریخی بودن، تعلق داشتن به یک تمدن ویژه، اصالت داشتن در خصوص فرهنگ‌های زنده شکل می‌دهد (حناچی و حداد عادل، ۱۳۸۹).

گردشگری به نوبه خود می‌تواند، اثرات مثبت یا منفی بر روی محیط ایجاد کند؛ میزان و اندازه این تأثیرات در گرو برنامه‌ریزی و مدیریت است. اگر توسعه گردشگری، سازگار با محیط باشد و بر اساس ظرفیت پذیرش که از جمله عوامل مهم در راستای توسعه پایدار است، شکل گرفته باشد، آثار سوء محیطی آن حداقل خواهد بود (سازمان جهانی گردشگری، ۱۳۷۹).

از آنجا که نواحی روستایی منبعی آسیب‌پذیرند مستعد تغییرات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی‌اند، به ویژه تجربه نشان داده است که هر جا گردشگری به طور خودجوش و اتفاقی و بدون برنامه‌ریزی و مدیریت مؤثر گسترش یافته، پیامدهای نامطلوبی به بار آورده و در درازمدت مشکلات آن

بیشتر از فواید آن شده است (رضوانی و صفائی، ۱۳۸۴). بنابراین باید توسعه گردشگری در روستاها باید در چهارچوب توسعه پایدار باشد.

یافت‌های با ارزش روستایی در بیشتر موارد دارای تقسیمات محله‌ای هستند. محلات بیشتر از آنکه وجه کالبدی داشته باشند، جنبه اجتماعی دارند. به طور که در نگاه بازدیدکننده‌ای که از بیرون آمده است، تشخیص این محدوده‌ها و تفکیک آنها مشکل می‌نماید. مبنای تقسیم‌بندی این گونه محلات می‌تواند فامیلی، قومی، مذهبی باشد (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۸۷).

روستاهایی که بخشی از میراث زنده و بافت با ارزش هستند، با توجه به ارزش‌های نهفته شان، دو هدف عمده برای مداخله در آنها متصور است: نخست، حفاظت از ارزش‌های موجود در بافت‌های روستایی و دوم، توسعه همه جانبه و پایدار برای ساکنان با استفاده از پتانسیل‌های موجود در این گونه بافت‌ها (تبدیل تهدیدها به فرصت با هدف دستیابی به توسعه پایدار). (حناچی و کوشگران، ۱۳۹۰).

بافت‌های با ارزش و توسعه پایدار گردشگری

توسعه گردشگری فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی، ملی و گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری را دربر می‌گیرد (Tefler & Sharpley, 2008). در هر کشوری، مسئولیت پذیری برای توسعه گردشگری پایدار توسط کنشگران متفاوت فراهم می‌شود. مسئولان عمومی در بخش دولتی، عاملان تجارت خارجی و داخلی، اجتماعات محلی و گردشگران؛ همه در ساختار توسعه و برنامه‌ریزی گردشگری دخیل هستند و اثرات مختلفی بر پایداری عملکرد این بخش دارند (Dinica, 2009).

تعاریف مختلفی از گردشگری پایدار^۱ ارائه شده است. به طور مثال «نوعی از گردشگری که می‌تواند در بلندمدت حفظ گردد چون منجر به سود خالص از محیط‌های اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و فرهنگی منطقه گردشگری می‌شود» (Hall & Testoni, 2004). و یا «گردشگری است که یکپارچگی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی یا زیست محیطی مقصد گردشگری را در طولانی مدت به خطر نیاندازد» (Weaver, 2001).

چالش کلیدی در گردشگری پایدار اینست که مشاغلی که از لحاظ اقتصادی دائمی بوده و تداوم دارند توسعه یابند و به دنبال خود مزیت‌هایی را برای گذران زندگی اجتماعات محلی دربرداشته باشند و از

³ Sustainable Tourism

طرف دیگر، فرهنگ بومی و محیط زیست این گونه اجتماعات را محافظت نمایند (Simpson, 2007). پتانسیل گردشگری هر روستا، بیش از هر چیز به سرمایه‌های طبیعی - اکولوژیک، کیفیت مناظر طبیعی و آثار تاریخی، ابعاد اقتصادی و مضافاً شادابی فرهنگ محلی آن بستگی دارد (Butler, 2001).

توسعه گردشگری، نه فقط چشم انداز کالبدی اجتماعات روستایی را تغییر می‌دهد، بلکه، موجب تغییراتی در زندگی اجتماعی این اجتماعات نیز می‌شود (Hwang et al., 2011). ساکنان روستا به عنوان پلی بین رشد اقتصادی و توانمندی‌های روستا و حفاظت و بهسازی بناها و بافت‌های با ارزش و مکان‌های میراثی می‌باشند (نوری نژاد، ۱۳۸۹).

رابطه بین بافت‌های با ارزش و گردشگری رابطه پویایی است که هدف، انتقال ارزش‌های موجود به شیوه‌ای پایدار در روستا برای نسل‌های آینده است. ارزش این مکان‌ها بر پایه فرهنگ و هویت ساکنان و نیل به حفاظت و نگهداری از آنهاست. در طرح‌های توسعه گردشگری، استفاده از محصولات محلی و سبک‌های معماری سنتی، بومی و محلی در اولویت قرار دارند و حفظ مکان‌های میراثی در ارتباط با توسعه گردشگری در این طرح‌ها رکن اساسی به شمار می‌رود (نوری نژاد، ۱۳۸۹).

به طور کلی سه رویکرد نسبت به بافت‌های با ارزش روستایی وجود دارند که شامل «حفاظت محض»، «توسعه محض» و «حفاظت مبتنی بر توسعه» می‌باشد. رویکرد سوم نسبت به واقعیات ملموسی که در اغلب طرح‌های توسعه در حال جریان است، بیشتر قابل پیگیری است. بدیهی است که چنانچه جامعه‌ای توسعه یابد، میراث آن نیز حفظ خواهد شد (سامه، ۱۳۸۹). در ذیل ویژگی هر رویکرد تشریح می‌شود:

۱ - رویکرد حفاظت محض هرگونه مداخله و تصرفی را ممنوع می‌داند و سایر اقدامات را هم موجب تخریب بافت و ارزش‌های فرهنگی - تاریخی آن می‌داند. به طور کلی، شرایط و ارزش‌های فرهنگی در شکل دهی به فضا، عامل غالب تلقی می‌شود و مقوله اقتصادی جایگاه والایی ندارد. به عبارت دیگر، ارزش‌گذاری بیش از اندازه به گذشته و نگرش موزه‌ای به فضا در این رویکرد مورد تأکید است.

۲ - این رویکرد کلیت بافت تاریخی را بافتی صرفاً فرسوده و بی ارزش می‌شمارد و با نگاهی محدود و صرفاً از زاویه دید اقتصادی به آن می‌نگرد. به گونه‌ای که بدون توجه به ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی موجود در ساختار آن، به هر اقدامی در راستای سرمایه‌گذاری و کسب سود بیشتر دست می‌زند.

۳ - این رویکرد بر توجه همه جانبه به ارزش‌های بافت تاریخی و عناصر سازنده آن تأکید دارد. از نظر این رویکرد، توسعه باید بحث‌های حیات بخشی و احیا و خروج از سکون و ایستایی را دربرگیرد و به طور کلی

پدیده‌ای باشد پویا و متحرک که بیشتر به آینده می‌نگرد، از گذشته نبریده و متکی به آن است (حناچی و کوششگران، ۱۳۹۰).

بر این اساس، هیچ یک از دو رویکرد حفاظت محض و توسعه محض به طور مطلق نتیجه بخش نیست، چرا که بافت ارزشمند تاریخی نه همه عرصه حفاظت و نه به کلی عرصه نوسازی و بازسازی است، بلکه باید با شناخت و تفکیک هر یک از حوزه‌ها بر مبنای وجوه ارزشی و امکان‌پذیری، شیوه‌های مناسب مداخله را تعیین و تفکیک کرد و آنها را مکمل یکدیگر قرار داد. از این رو مناسب‌ترین نحوه برنامه‌ریزی و مداخله در بافت‌های با ارزش روستایی، استفاده از شیوه‌های تلفیقی و رویکردهای تعاملی میان حفاظت و توسعه می‌باشد (منبع پیشین، ۱۵۸ و ۱۵۹) از این رو، توسعه گردشگری در بافت‌های بارزش به رویکرد سوم نزدیکتر است، زیرا در عین حال که از میراث ارزشمند روستایی حفاظت می‌کند، موجب رونق فعالیت‌های مرتبط با گردشگری و ایجاد درآمد و اشتغال برای جامعه روستایی می‌شود. در ذیل، تجربیات جهانی دخالت در بافت‌های با ارزش روستایی با هدف توسعه گردشگری آورده شده است:

جدول شماره ۱: اهداف، راهبردها و نتایج بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی در کشورهای گوناگون

کشور	اهداف	راهبردها	نتایج و راهکارها
آمریکا	تحکیم بیشتر بافت با ارزش و توسعه درآمدزایی	بهبود قابلیت‌های گردشگری روستایی با حفظ دیگر منابع درآمد روستایی	- تنوع بخشی به شاخص‌های توسعه روستایی - تصمیم‌گیری غیرمتمرکز و جلب مشارکت مردم - جلب مشارکت سازمان‌های غیردولتی محلی
برزیل	بهبود درآمد حاصله از گردشگری	حفظ منابع مکمل گردشگری روستایی از جمله بافت‌های با ارزش	- توسعه جامع روستایی با برنامه‌ریزی زیرساخت - برنامه‌ریزی محلی به منظور مشارکت مردم - تحلیل دقیق ویژگی‌های بومی و محلی
فرانسه	حفاظت بافت روستایی از صنعت	ایجاد نهاد دولتی برنامه‌ریزی برای حفظ میراث فرهنگی	- ثبت دقیق و تعیین هویت بافت‌های با ارزش - تصویب قوانین بهسازی بافت‌های قدیمی
اندونزی	بهبود شرایط حاکم بر روستاهای گردشگری	بهبود زیرسیستم‌های روستا با ایجاد تحول در ساختار معیشت و اقتصادی روستاها	- حفظ هویت و ساختار کالبدی روستایی - تحلیل کارکردی بافت‌های با ارزش - برنامه‌ریزی چندبعدی، جامع و انعطاف پذیر
اسپانیا	حفظ ساختارهای بنیادی و هویت بافت‌های با ارزش	برآورد کارشناسی و چند بعدی بافت با ارزش و درجه آنها از نظر نیاز به بازسازی	- نهادسازی و شبکه سازی در بافت‌های با ارزش - جلب مشارکت بخش خصوصی و مردم بومی - توسعه زیرساخت‌های بنیادی روستایی

(مأخذ: قاسمی، ۱۳۸۸)

مواد و روش‌ها

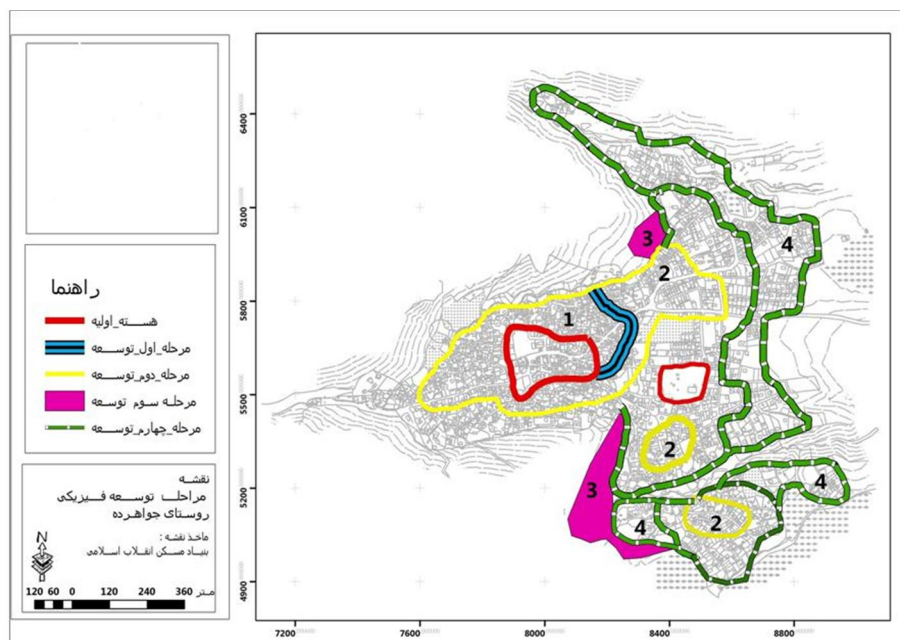
تحقیق حاضر، از نظر هدف، جزء تحقیقات کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، جزء تحقیقات پیمایشی است. روش انجام این تحقیق توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه و برداشت میدانی) استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق روستای ییلاقی جواهرده است که در سرشماری سال ۱۳۸۵ تعداد ۱۷۷ نفر جمعیت و ۹۶ خانوار داشته است^۱. با توجه به حجم جامعه آماری و موقتی بودن اقامت خانوارها، با استفاده از روش روش کوکران تعداد ۷۲ پرسشنامه به عنوان نمونه در بافت با ارزش روستا انتخاب و تکمیل گردید. همچنین برای تحلیل پرسشنامه از نرم افزارهای SPSS و Excel استفاده شده است.

نتایج

معرفی روستای جواهرده و بافت کالبدی آن

روستای جواهرده از توابع بخش مرکزی شهرستان رامسر در ۲۴ کیلومتری جنوب غربی شهر رامسر واقع است. این روستا دارای در بخش ییلاقی (کوهستانی) شهرستان رامسر با ارتفاعی بیش از ۱۸۰۰ متر از سطح دریا قرار دارد و از سه جهت در محاصره کوه قرار گرفته و شبیه دره کم عمقی است. با بررسی بافت روستاهای ییلاقی شهرستان رامسر مشاهده می‌شود که دو گونه بافت در این مجموعه وجود دارد. بافت گونه اول که عموماً در بافت اصلی و کهن روستا دیده می‌شود که با توجه به ویژگی‌های اقلیم خزری به نسبت متراکم است. شکل‌گیری چنین بافتی بیشتر به نوع معیشت (جدایی زمین‌های زراعی-باغی از محل سکونت) و فرهنگ و روابط نزدیک بین همسایگان بر می‌گردد، به گونه‌ای که در بافت کهن در بعضی معابر، واحدهای مسکونی دارای حیاط نبوده و عملاً از فضای واحد همسایگی و معبر به عنوان حیاط استفاده می‌شود. گونه دوم بافت کالبدی روستاها طوری است که در آن فضاهای باز به مراتب بیشتر از گونه قبل است. به عبارت دیگر در این حوزه خانه‌ها بیشتر به شکل خانه-باغ بوده و بدین سبب بافت از تراکم کمتری برخوردار است. (طرح بهسازی جواهرده، ۱۳۸۸). با توجه به نقشه شماره ۱، هسته اصلی و اولیه روستای جواهرده که واجد ارزش تاریخی و جزء بافت با ارزش است از نوع بافت متراکم و فشرده است اما مراحل دوم، سوم و چهارم توسعه در روستای جواهرده از نوع بافت خانه باغی می‌باشد.

^۱ جمعیت روستای ییلاقی جواهرده به صورت فصلی می‌باشد، یعنی در فصول سرد سال خالی از جمعیت بوده اما در بهار و تابستان دوباره پرجمعیت می‌شود و طبق مصاحبه با دهیاری جواهرده جمعیت در مردادماه به ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ نفر هم می‌رسد.

نقشه ۱: مراحل توسعه روستای جواهرده در بستر تاریخ

الگوی مسکن سنتی و فضاهای عمومی

یکی از جالب ترین نکات قابل توجه در بافت روستا که خاص این روستا بوده و با بسیاری از روستاهای دیگر متفاوت است، مشترک بودن حیاط منازل با معابر است. به این معنا که فضای باز خصوصی منازل با معابر یکی می باشد. در داخل این معابر تنور، شیرآب، حوضچه، شست و شو و بعضاً انبار منازل دیده می شوند. در نتیجه زنان برای کارهایی چون، پخت نان، شستن ظروف و یا حتی فعالیت هایی مانند پاک کردن سبزی و یا مانند آن در این فضاها به دور هم جمع می شوند و مشترکاً از این معابر استفاده می کنند. راحتی و خدماتی بودن این فضا و بالا بودن احساس امنیت این فضاهای مشترک برای ساکنین منازل اطراف واقعاً قابل توجه است و این از نکاتی است که به عنوان یکی از عناصر شاخص هویتی فضایی روستا می بایست حفظ شود. متأسفانه امروزه به دلیل ورود فرهنگ غربی، مخصوصاً از سایر مناطق که برای استفاده از آب و هوای خوب روستا به اینجا می آیند، این فضاها و این الگوهای رفتاری در معرض نابودی هستند. (طرح بهسازی جواهرده، ۱۳۸۸).

از عناصر مهم دیگری که متعلق به فضای خصوصی اند، اما در ارتباط با فضای عمومی مجاور کار می کنند، ایوان های خانه می باشد. این فضاها که خصوصاً در شرایط اقلیمی شمال ایران کاربرد زیادی دارند، عنصر مهمی در معماری و نمای بناها هستند و بخش مهمی از اوقات افراد در آنها سپری می شود.

شناسایی پتانسیل‌ها و محدودیت‌های بافت با ارزش جواهرده برای توسعه گردشگری

برای شناسایی مهمترین پتانسیل‌ها و محدودیت‌های بافت با ارزش روستای جواهرده با رویکرد توسعه گردشگری از مدل راهبردی SWOT استفاده شده است. عوامل درونی و بیرونی در وضع موجود در سه بعد کالبدی-زیست محیطی، اجتماع و اقتصادی بررسی شده اند که در ذیل به آنها پرداخته می‌شود:

جدول ۲: شناسایی عوامل درونی و بیرونی اثرگذار بر بافت با ارزش روستای جواهرده با مدل SWOT

ابعاد	عوامل درونی		عوامل بیرونی	
	نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت‌ها	تهدیدها
کالبدی-زیست محیطی	- وجود فضاهای عمومی در بافت - مشترک بودن حیاط مساکن با معابر عمومی - ترکیب مناسب بافت با عوامل محیطی	- افزایش ساخت و سازهای جدید و گرایش به بلندمرتبه سازی - فرسودگی بخشی از بافت و ابنیه روستا - نبود زیرساخت‌های مناسب آب و فاضلاب	- تغییر کارکرد مساکن سنتی در بافت با ارزش در ارتباط با کارکردهای گردشگری - ساخت هتل، متل و مهمان‌پذیر در بافت با ارزش روستا	- گسترش کالبدی روستا و کم‌اهمیتی بافت با ارزش و افزایش ورود وسایل نقلیه به بافت - تغییر مصالح بومی و استفاده از مصالح ناسازگار با اقلیم و محیط
اجتماعی	- قدمت تاریخی و ریشه دار بودن بافت و وجود پیوند مستحکم اجتماعی بین اهالی - برگزاری مراسم فرهنگی و ورزشی	- تغییر ترکیب جمعیتی و از بین رفتن قشربندی اجتماعی سنتی در بافت - قطبی شدن الگوی زیست و معیشت در بافت بر پایه بومی و غیربومی	- برگزاری سالیانه مراسم کشتی محلی در استقبال و مهمان‌نوازی ساکنان بافت از گردشگران	- عدم حضور جمعیت بومی در فصول سرد سال - ورود جمعیت غیربومی در بافت و گرایش به ویلاسازی
اقتصادی	- رونق اقتصاد خدماتی مبتنی بر حضور گردشگر	- افزایش قیمت زمین و مسکن در بافت با ارزش و بورس بازی زمین و مسکن	- محل فروش محصولات دامی و باغی روستاهای اطراف در بافت روستا	- فصلی و موقتی بودن مشاغل موجود در بافت - کمبود مشاغل ثابت و پایدار برای جوانان

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

اثرات فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده

در این قسمت، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست محیطی فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده تحلیل و بررسی می‌شود. در این رابطه ابتدا شاخص‌های مورد بررسی در جدول زیر در ابعاد مختلف ذکر می‌شود

جدول شماره ۳: ابعاد و شاخص‌های تحقیق

ابعاد	شاخص‌ها
اقتصادی	قیمت زمین، درصد فعالیت‌های کشاورزی، درصد فعالیت‌های خدماتی، اجاره دادن مسکن، میزان درآمد، میزان تورم، قیمت زمین و مسکن، استفاده از خدمات
اجتماعی	نحوه سکونت خانوارها، هدف سکونت افراد غیردائم، تغییر شیوه زندگی سنتی، تغییر الگوی مصرف، تغییر در گویش محلی، تغییر روابط اجتماعی همسایگان
کالبدی- زیست محیطی	میزان ورود گردشگران روزانه، تغییر در مصالح ساختمانی، تغییر تعداد طبقات ساختمان، تغییر مساحت مساکن، گسترش فیزیکی روستا، میزان آسیب به محیط زیست روستا، تراکم و ازدحام در معابر روستا، رضایت از احداث ساختمان بلندمرتبه

تنظیم: نگارندگان

۱- اثرات اقتصادی فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده

۱-۱- افزایش قیمت زمین

طبق مصاحبه با بنگاه‌های معاملات ملکی روستای جواهرده، سیر صعودی افزایش قیمت زمین، حاکی از اثرگذاری بافت با ارزش روستا بر بالا رفتن ارزش زمین در بافت‌های حاشیه‌ای و کناری روستا می‌باشد که به زیر ساخت و ساز و ویلاسازی رفته است. که پیامدهای کالبدی- فضایی خاصی چون تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی و باغی را به دنبال داشته است. (جدول شماره ۴)

جدول شماره ۴: قیمت زمین در روستای جواهرده

اندازه زمین	قیمت زمین بر حسب هزار تومان
قطعات بزرگ	۲۰۰-۹۰
قطعات کوچک	۴۰۰-۱۵۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۱-۲- کاهش فعالیت‌های کشاورزی

برای سنجش کاهش فعالیت‌های کشاورزی از شاخص تعداد شاغلان کشاورز به شاغلان غیر کشاورزی استفاده شده است. با توجه به جدول زیر، اکثریت ساکنان بافت با ارزش روستای جواهرده دارای شغل غیرکشاورزی می‌باشند و کشاورزی و دامداری درصد ناچیزی را به خود اختصاص داده است.

بدین سان در این روستا نظام تولیدی سنتی بر پایه کشاورزی و دامداری در حال نابودی است و بخش خدمات با ماهیت فصلی در حال رشد می‌باشد. (جدول شماره ۵)

جدول شماره ۵: درصد شاغلان کشاورز و غیر کشاورز در بافت با ارزش روستای جواهرده

درصد	نوع شغل
۲۰.۸	کشاورز
۷۹.۲	غیرکشاورز
۱۰۰	جمع

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۱-۳- گسترش فعالیتهای خدماتی با ماهیت فصلی

در گذشته شیوه فعالیت در روستای جواهرده به علت برخورداری از زمینه‌های مساعد محیطی، غالباً کشاورزی و دامداری و امور مربوط به آن بوده اما طی دو دهه‌ی اخیر به ویژه در ۱۰ سال گذشته از میزان شاغلان در بخش اول اقتصادی کاسته شده و به مراتب بر اقتصاد افراد مشغول به فعالیت در بخش سوم افزوده شده است. بیشترین مشاغل خدماتی در بافت با ارزش جواهرده و قرار دارد. اقتصاد مولد روستایی، در حال تبدیل شدن به مشاغل خدماتی با ماهیت فصلی است. (جدول شماره ۶)

جدول شماره ۶: گسترش فعالیتهای خدماتی در بافت با ارزش روستای جواهرده بر حسب تعداد

فعالیتها	سوپرمارکت	قصابی	نانوایی	رستوران	املاک	دکه‌ها	آلاچیق	هتل و متل
تعداد	۱۵	۵	۳	۸	۵	۱۸	۱۰	۳

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۱-۴- اجاره دادن مسکن

در روستای بیلاقی جواهرده همان گونه که قبلاً ذکر شد، روستا از حالت اقتصاد مبتنی بر کشاورزی به اقتصاد مبتنی بر خدمات تغییر یافته که یکی از آنها اجاره دادن منزل به مسافران است. در بافت با ارزش روستای جواهرده طبق پرسشنامه، حدود ۳۶ نفر از ۷۲ نفر (یعنی ۵۰ درصد) منزل خود را به مسافران اجاره

می‌دهند. با توجه به بستر تاریخی و جغرافیایی بکر روستای جواهرده و همچنین تبلیغات آن، سبب جذب مسافران برای دیدن این روستا شده است.

۱-۵- پیامدهای اقتصادی فعالیت‌های گردشگری از دیدگاه ساکنان بافت با ارزش

همانگونه که در جدول ۷ مشخص است، بیشتر ساکنان معتقد بودند که گردشگری موجب ایجاد درآمد برای ساکنان بافت با ارزش شده است، از سوی دیگر اکثریت ساکنان اشاره داشتند که فعالیت گردشگری موجب ایجاد تورم و گرانی در قیمت کالاهای مصرفی و نیز افزایش قیمت زمین و مسکن در این بافت شده است.

جدول ۷: پیامدهای اقتصادی فعالیت گردشگری در بافت با ارزش از دید ساکنان بر حسب درصد

سؤالات						
گویه‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
ایجاد درآمد برای اعضای خانوار	۴۳.۸	۶.۳	۳۷.۵	۲	۱۰.۵	۱۰۰
ایجاد تورم در قیمت کالاهای مصرفی	۳۱.۳	۲۵	۲۵	۱۸.۸	-	۱۰۰
راحتی در استفاده از خدمات روستا در ایام حضور گردشگران	۱۸.۸	۶.۳	۳۱.۳	۱۷.۸	۲۶	۱۰۰
افزایش قیمت زمین و مسکن	۵۰	۳۰.۳	۱۳.۵	۲	۴.۳	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۲- اثرات اجتماعی فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده

۲-۱- تحول در نحوه سکونت خانوارها

اکثریت خانوارها در فصل تابستان و گروهی نیز در بهار و تابستان به روستای جواهرده سفر می‌کنند و بقیه فصل‌های سال را در این روستا اقامت ندارند، البته این خانوارها به شکل ترددی سکونت دارند و در تمام فصول سال به صورت دائم اقامت ندارند که این نشانگر فصلی بودن سکونت در این روستا است که افراد بیشتر در فصل گرم سال به علت خنکی هوای ییلاق و محیط آرام به این مکان می‌آیند (جدول شماره ۸).

جدول شماره ۸: مدت اقامت خانوارها ساکن بافت با ارزش جواهرده

جمع	تمام فصول	تابستان	بهار و تابستان	فصول سال	
				تعداد	جواهرده
۷۲	۵	۴۷	۲۰		
۱۰۰	۶.۹	۶۵.۳	۲۷.۸	درصد	

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۲-۲- هدف از سکونت افراد غیردائم

همانطور که در جدول شماره ۹ مشاهده شد، از ۷۲ نفر پاسخگو، فقط ۵ نفر به طور دائم در تمام فصول سال سکونت داشته و بقیه، یعنی ۶۸ نفر به صورت غیردائم اقامت دارند. هدف این افراد از سکونت فصلی بیشتر به علت وجود آب و هوای مناسب، تفریح و وجود خانه اجدادی آنها می‌باشد که در بافت با ارزش روستا قرار گرفته است (جدول شماره ۹).

جدول شماره ۹: نظر سرپرست خانوار ساکن بافت با ارزش در مورد هدف از سکونت فصلی

جمع	همه موارد	تفریح	کارکردن	هر دو مورد	آب و اجدادی	آب و هوای مناسب	هدف از سکونت فصلی	
							تعداد	جواهرده
۶۸	۲۰	۴	۴	۵	۰	۳۴		
۱۰۰	۲۹.۴	۵.۹	۵.۹	۸.۸	۰	۵۰	درصد	

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۲-۳- پیامدهای اجتماعی فعالیت‌های گردشگری از دیدگاه ساکنان بافت با ارزش

همانطور که از جدول شماره ۱۰ مشخص است، بیشتر ساکنان بافت با ارزش جواهرده معتقد بودند که فعالیت‌های گردشگری موجب تغییر در شیوه زندگی سنتی و تا حدی تغییر در الگوی مصرف خوراک و پوشاک‌شان شده است. اما از سوی دیگر، به این نکته اشاره داشتند که فعالیت‌های مرتبط با گردشگری موجب تغییر گویش محلی (گیلکی) و کم شدن روابط با همسایگان و آشنایان نشده است. بدین ترتیب، هرچند فعالیت‌های گردشگری توانسته شیوه و سبک زندگی سنتی مبتنی بر معیشت کشاورزی و دامداری را در روستا تغییر دهد؛ اما نتوانسته فرهنگ بومی و محلی و هویت روستا را تحت تأثیر قرار دهد.

جدول ۱۰: اثرات اجتماعی فعالیت‌های گردشگری در بافت با ارزش از دید ساکنان بر حسب درصد

سؤالات						
گویه‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
تغییر در شیوه زندگی سنتی	۱۲.۵	۲۵	۲۰.۸	۳۷.۵	۴.۳	۱۰۰
تغییر در الگوی مصرف خوراک و پوشاک	۱۴.۵	۱۲.۵	۲۳	۴۰.۹	۹.۲	۱۰۰
تغییر در گویش محلی	۲	۳	۳۷.۵	۴۷	۱۰.۶	۱۰۰
کم شدن روابط اجتماعی با همسایگان	۶.۳	۲	۲۳	۶۰.۷	۴.۱	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۳- اثرات کالبدی- زیست محیطی فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده

۳-۱- افزایش ورود گردشگران روزانه

در ابتدای روستای جواهرده یک ورودی قرار دارد که از ماشین‌های با پلاک غیر رامسر مبلغ ۱۰۰۰ تومان ورودی می‌گیرند و این پول به حساب دهیاری واریز می‌شود. با توجه به مصاحبه با مسئول این ورودیه، بیشتر خودروهای گردشگر از تهران، اصفهان، مشهد و شیراز می‌باشند که تعداد آنها بر حسب روز در جدول زیر نشان داده شده است. این گردشگران کسانی هستند که فقط یک یا چند شبانه و روز را در این روستا سپری می‌کنند و ورود آنها موجب افزایش راهبندان در معابر روستا می‌شود و از طرف دیگر باعث افزایش عرضه منازل اجاره‌ای از طرف ساکنان می‌شود. (جدول ۱۱)

جدول ۱۱: تعداد خودروی وارد شده به مجموعه جواهرده بر حسب روز

تاریخ	تعداد خودروی وارد شده
۱۴ و ۱۵ خرداد ۱۳۹۰	۹۷۸
۱۴ و ۱۵ خرداد ۱۳۸۹	۷۰۰
نیمه شعبان ۱۳۸۸	۹۹۷

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۳-۲- تغییر در مصالح ساختمانی

امروزه با توجه به گسترش ارتباطات و وسایل حمل و نقل، دگرگونی‌های دامنه‌داری در کاربرد انواع مواد و مصالح ساختمانی پدید آمده است. مصاحبه با شوراها و افراد محلی نیز این مطلب را اثبات می‌کند، آنها معتقد بودند که با ایجاد شبکه راه‌ها، دسترسی بیشتری به نقاط شهری به وجود آمده و ارتباطات نسبتاً وسیعتر شد، همچنین ورود شهرنیشان به روستاهای بیلاقی و ایجاد خانه‌های دوم توسط آنان، سبب کاربرد مصالح شهری شد. بدین ترتیب، نحوه ساختمان سازی و نیز کاربرد مواد و مصالح ساختمانی جدید جایگزین الگوها و مواد و مصالح سنتی در ساختمان خانه‌های روستایی شد. همچنین قوانین جدید ساخت و ساز و لزوم استفاده از مصالح استاندارد (مقاوم سازی) جهت صدور مجوز ساخت، بالا رفتن ارزش و بهای مسکن، از جمله عوامل مؤثر بر این تغییرات هستند.

اما در کنار به کارگیری مواد و مصالح جدید، مدل برداری و تقلید از بناها و معماری شهری و کاربرد مصالح متنوع غیربومی در روستای مورد مطالعه رواج یافته است؛ در جدول زیر انواع مصالح ساختمانی و تعداد و درصد آن در بافت با ارزش روستای جواهرده نشان داده شده است. کاربرد مصالح بلوک و سیمان و بتن آرمه به ترتیب ۳۸ و ۱۲ درصد است؛ اما چوب و گل که مصالح بومی روستا است، هنوز درصد بالایی را به خود اختصاص می‌دهد. (جدول شماره ۱۲)

جدول ۱۲: جنس مصالح مسکن در بافت با ارزش جواهرده

مصالح ساختمانی	چوب و گل	بلوک و سیمان	اسکلت فلزی	بتن آرمه	جمع
تعداد	۳۲	۲۸	۰	۱۲	۷۲
درصد	۴۴.۴	۳۸.۹	۰	۱۶.۷	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۳-۳- افزایش تعداد طبقات ساختمان‌ها

بلند مرتبه سازی در سال‌های اخیر به ویژه از دهه ۱۳۸۰ در روستای جواهرده شروع شد. با تقاضای زیاد جمعیت برای مسکن و کمبود زمین، تغییری در الگوی ساخت و ساز با محدود نمودن مساحت و سرانه واحدهای مسکونی به صورت چند طبقه (استفاده از ارتفاع) در روستا ایجاد شده است. ۲۲ درصد از ساختمان‌های بافت با ارزش ۳ طبقه و بیشتر می‌باشند. (جدول ۱۳)

جدول ۱۳: تعداد طبقات مسکن در بافت با ارزش جواهرده

تعداد طبقات	۱ طبقه	۲ طبقه	۳ طبقه و بیشتر	جمع
تعداد	۸	۴۸	۱۶	۷۲
درصد	۱۱.۱	۶۶.۶	۲۲.۲	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۳-۴- افزایش مساحت مسکن

یکی از ویژگی‌های مسکن قدیمی روستای جواهرده داشتن حداقل مساحت می‌باشد که به علت آب و هوای خاص و بیلاقی بودن روستا، مسکن با زیربنای کم احداث می‌شد که دلیل عمده آن جلوگیری از اتلاف حرارت در فصل سرد سال بود. اما در سالهای اخیر به دلیل پیشرفت تکنولوژی ساخت و ساز و استفاده از وسایل برقی و سوخت‌های فسیلی در گرمایش ساختمان، مساحت زیربنا در روستای جواهرده افزایش یافته است. که این امر می‌تواند موجب افزایش اتلاف انرژی شود و نابودی معماری بومی را به دنبال داشته باشد. همانطور که در جدول ۱۴ مشخص است تعداد ۲۲ مسکن در بافت با ارزش بیشتر از ۷۰ متر مساحت زیربنا دارند.

جدول ۱۴: مساحت بنا در بافت با ارزش روستای جواهرده بر حسب مترمربع

مساحت بنا	۳۰ تا ۵۰ متر	۵۰ تا ۷۰ متر	۷۰ تا ۹۰ متر	بیشتر از ۹۰ متر	جمع
تعداد	۲۴	۲۶	۱۴	۸	۷۲
درصد	۳۳.۳	۳۶.۱	۱۹.۴	۱۱.۱	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

۳-۵- گسترش فیزیکی روستا

مرحله توسعه اولیه روستای جواهرده به صورت خطی در کنار محدوده بازار (با توجه به نقش اجتماعی، اقتصادی قوی آن در گذشته) عمدتاً در محدوده محله موسوم به جواهرده (شامل جولاخیل و ملاخیل) شکل گرفته است. این موضوع با توجه به ویژگی‌های بافت کهن و نوع معماری اصیل و همچنین بررسی تاریخ روستا مشخص می‌شود (نقشه شماره ۱).

در مقیاس کلان با توجه به پراکندگی بافت روستای جواهرده، دو عامل کلیدی یعنی مسیر اصلی دسترسی و مسجد آدینه در تکوین و گسترش بافت روستا نقش عمده‌ای را بر عهده دارند. به طوری که در

دوره‌های بعدی و بنابر نیاز به اراضی برای احداث واحدهای مسکونی جدید، گسترش روستا ابتدا در محدوده جواهرده، اوشیان سر و سادات محله که مجموعاً محلات کهن و بافت قدیم روستا را شکل می‌دهند، صورت می‌پذیرد. (طرح بهسازی، ۱۳۸۷، ۶۳).

در واقع وجود بافت با هویت و ارزشمند جواهرده موجب شده که متقاضیان زیادی از شهرها و روستاهای اطراف اقدام به خرید زمین و ساخت مسکن در روستای جواهرده نمایند که این امر موجب گسترش کالبدی روستای جواهرده شده است. طبق آمار بخشداری رامسر، تعداد ۶۰۰ پروانه ساختمانی از سال ۸۴ تا ۹۰ در روستای جواهرده صادر شده است.

۳-۶- پیامدهای کالبدی- زیست محیطی فعالیت‌های گردشگری از دیدگاه ساکنان بافت با ارزش

با توجه به جدول ۱۶، ساکنان بافت اشاره داشتند که گردشگری تا حدی موجب آسیب به محیط زیست روستا شده است. اما از سوی دیگر، از احداث ویلاسازی و بلندمرتبه در بافت احساس رضایت می‌کردند. همچنین بیشتر ساکنان معتقد بودند که تراکم و ازدحام در بافت کم و بسیار کم است که این امر نشان از رضایت ساکنان از ورود گردشگران دارد.

جدول ۱۵: اثرات کالبدی- زیست محیطی گردشگری در بافت با ارزش از دید ساکنان برحسب درصد

سؤالات						
گویه‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
میزان آسیب به محیط زیست روستا	۱۱.۵	۲۵	۳۸.۵	۲۰	۵	۱۰۰
تراکم و ازدحام معابر و مکان‌های عمومی روستا	۷.۳	۱۰.۵	۲۴	۲۳	۳۳	۱۰۰
میزان رضایت از احداث ساختمان‌های بلندمرتبه	-	۴۲.۹	۱۹.۷	۱۳.۵	۲۴	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

رابطه بین بافت‌های با ارزش و توسعه گردشگری رابطه پویایی است که هدف، انتقال ارزش‌های موجود به شیوه‌ای پایدار در روستا برای نسل‌های آینده است. ارزش این بافت‌ها بر پایه فرهنگ و هویت ساکنان و نیل به حفاظت و نگهداری از آنهاست. روستای ییلاقی جواهرده از توابع شهرستان رامسر، دارای بافت با ارزش روستایی است. وجود الگوی معماری بومی، طبیعت زیبا، همراه با ویژگی‌های اجتماعی نظام

محله بندی و آئین‌ها و مراسمات فرهنگی موجب شده که این بافت جاذب گردشگران زیادی باشد. فعالیت‌های گردشگری موجب اثرات مثبت و منفی در این بافت‌ها شده و لزوم برنامه‌ریزی و مداخله هماهنگ را بیش از پیش آشکار می‌سازد. بنابراین راهکارهای مناسب برای توسعه گردشگری در این گونه بافت‌ها باید تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی- زیست محیطی را در برگیرد. با توجه بررسی‌های میدانی و نتایج حاصل از پرسشنامه مشخص شد که توسعه گردشگری در بافت با ارزش روستای جواهرده پیامدهایی را در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی- زیست محیطی به دنبال داشته است که در جدول زیر تشریح شده است.

جدول شماره ۱۶: پیامدهای فعالیت گردشگری بر بافت با ارزش روستای جواهرده

ابعاد و پیامدهای فعالیت‌های گردشگری بر بافت با ارزش جواهرده		
اجتماعی	کالبدی- زیست محیطی	اقتصادی
- فصلی شدن اقامت ساکنان - تغییر در شیوه زندگی سنتی مبتنی بر تولید کشاورزی - تغییر در الگوی خوراک و پوشاک - حفظ و تداوم ارزش‌های بومی و محلی (آئین‌های مذهبی، ورزشی) - مبتنی بر تقاضای گردشگران	- افزایش ورود گردشگران به بافت با ارزش و تراکم - تغییر در مصالح ساختمانی بومی و استفاده از مصالح جدید - افزایش تعداد طبقات ساختمان‌ها - افزایش مساحت زیربنای مسکن - گسترش کالبدی روستا	- افزایش قیمت زمین و مسکن - کاهش مشاغل در بخش کشاورزی - گسترش فعالیت‌های خدماتی فصلی - اجاره دادن مسکن به گردشگران - ایجاد درآمد برای ساکنان - ایجاد تورم در قیمت کالاها

مأخذ: یافته‌های تحقیق

برای تقویت توسعه گردشگری در بافت‌های با ارزش روستایی و جلوگیری از اثرات منفی آن، لازم است راهکارهایی اتخاذ گردد که تمامی ابعاد توسعه را شامل شود و از بخشی نگری و دیدگاه صرف کالبدی پرهیز کرده و ابعاد اجتماعی و اقتصادی بافت‌های با ارزش در ارتباط با توسعه گردشگری را مد نظر قرار دهد.

۱- بعد اقتصادی:

- تنوع بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات گردشگری به منظور افزایش تعداد گردشگران در کل بافت روستا و کاهش فشار بر بافت با ارزش به منظور کسب درآمد و ایجاد اشتغال
- تأکید بر بازاریابی گردشگری در بافت با ارزش روستا برای جلب و جذب گردشگران

➤ هدایت سرمایه‌گذاری‌ها از ویلاسازی و بورس بازی زمین و مسکن به سمت ایجاد کمپ‌های اقامتی و خانه‌های اجاره‌ای برای گردشگران در اطراف بافت با ارزش

۲- بعد اجتماعی - فرهنگی:

➤ تشویق ساکنان بافت با ارزش برای مشارکت در توسعه زیرساخت‌ها و تسهیلات گردشگری و کسب درآمد از این راه

➤ آموزش و اطلاع رسانی به ساکنان در زمینه شیوه برخورد با گردشگر به منظور جلوگیری از تعارض میان گردشگران و ساکنان بافت

➤ تقویت میادین سنتی روستاها و فضاهای باز جمعی برای حفظ و معرفی آداب و رسوم فرهنگی از جمله برگزاری مراسم کشتی گیله مردی، موسیقی، رقص‌های محلی، صنایع دستی و غذاهای محلی برای حفظ همبستگی اجتماعی.

۳- بعد کالبدی - زیست محیطی:

➤ نظارت اجرایی بر ساخت و سازها و تهیه کدهای ساختمانی در داخل و خارج از محدوده بافت با ارزش روستا به منظور حفظ سیما و منظر روستایی و هویت معماری آن، توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و دهیارها.

➤ جلوگیری از توسعه ساخت و سازهای ویلایی در سطح، به طوری که توسعه ساخت و سازهای مسکونی برای رشد جمعیت آتی، نهایتاً در ساختمان‌های دو طبقه صورت گیرد، نه در ساختمان‌های چند طبقه

➤ ارتقاء بهبود کیفیت دسترسی به زیرساخت‌ها، تسهیلات و خدمات روستایی برای ساکنان بافت با ارزش روستایی.

➤ انجام مطالعه‌ای جامع در خصوص «تعیین ظرفیت تحمل بافت‌های با ارزش گردشگری» در ابعاد مختلف کالبدی، اکولوژیک و... در طرح‌ها و پروژه‌های گردشگری.

منابع و مأخذ:

۱. احمدیان، ر.، محمدی، ح. ۱۳۸۹. بافت شناسی روستایی کشور، معیارهای عام شکل گیری عناصر کالبدی روستایی. معاونت عمران روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران. ۳۰۳ صفحه.
۲. اکرمی، غ.، طاهری، ن. ۱۳۸۷. بهسازی بافت با ارزش روستای زیارت با الگوی گردشگری. فصلنامه آبادی، ۱۸ (۶۰): ۷۸-۹۳.
۳. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان مازندران. ۱۳۸۸. طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی جواهرده (شهرستان رامسر).
۴. جام کسری، م. ۱۳۸۹. بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی و چالش‌های پیش رو. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی، جلد اول: برنامه‌ریزی و طراحی بافت روستایی. ۲۸ - ۲۹ اردیبهشت، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: ۱۲۷-۱۴۱.
۵. حناچی، پ.، کوششگران، ع. ۱۳۹۰. حفاظت و توسعه در بافت‌های با ارزش روستایی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران. ۲۸۱ صفحه.
۶. حناچی، پ.، حداد عادل، ف. ۱۳۸۹. بهسازی بافت روستاهای با ارزش، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی، جلد اول: برنامه‌ریزی و طراحی بافت روستایی. ۲۸ - ۲۹ اردیبهشت، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: صفحه ۳۰۴-۲۸۷.
۷. رضوانی، م.، صفایی، ج. ۱۳۸۴. گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مورد: نواحی روستایی شمال تهران). فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۴: ۱۰۹-۱۲۱.
۸. رکن‌الدین افتخاری، ع.، قادری، ا. ۱۳۸۱. نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی، نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظری. فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۶ (۲): ۲۳-۴۰.
۹. سازمان جهانی گردشگری. ۱۳۷۹. برنامه‌ریزی توریسم در سطح ملی و منطقه‌ای. مترجمین، بهرام رنجبران و محمد زاهدی، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان. ۱۸۵ صفحه.
۱۰. سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور. ۱۳۸۷. دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، سرپرست علمی: عباس سعیدی.
۱۱. سامه، ر. ۱۳۸۹. مبانی سنجش ارزش مبتنی بر حفاظت و توسعه در بافت‌های با ارزش روستایی. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی، جلد اول: برنامه‌ریزی و طراحی بافت روستایی. ۲۸ - ۲۹ اردیبهشت، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: صفحه ۴۹۴-۴۷۱.

۱۲. سرتیپی پور، م. ۱۳۸۸. آسیب شناسی معماری روستایی به سوی سکونتگاه مطلوب. دانشگاه شهید بهشتی، تهران: ۱۵۷ صفحه.

۱۳. سعیدی، ع. ۱۳۸۱. مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، تهران: ۱۶۶ صفحه.

۱۴. قاسمی، ا. ۱۳۸۸. برنامه‌ریزی کالبدی حوزه‌های گردشگری روستایی. معاونت عمران روستایی. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران: ۴۴۶ صفحه.

۱۵. نوری نژاد، ح. ۱۳۸۹. حفاظت و باز زنده‌سازی بناها و بافت‌های با ارزش روستایی "ارتباط میان مکان‌های میراثی و صنعت گردشگری". فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۱: ۴۶-۳۹.

16. Butler, R. 2001. Impact of alternative types of tourism in rural village communities in less developed countries. PN.10

17. Dinica, V. 2009. 'Governance for sustainable tourism: a comparison of international and Dutch visions'. Journal of Sustainable Tourism, 17(5): 583-603

18. Hall, N. and Testoni, L. 2004. Steps to sustainable tourism. Heritage and Tourism Section of the Australian Government Department of the Environment and Heritage. Canberra. 76p.

19. Hwang, D & Stewart W. P & Ko, D. 2011. Community Behavior and Sustainable Rural Tourism Development, Journal of Travel Research, pp: 1-14. sagepub.com/journalsPermissions.nav

20. Neto, F. 2003. A new approach to sustainable tourism development: Moving beyond environmental protection, Natural Resources Forum 27 : 212-222

21. Simpson, M. C. 2007. An integrated approach to assess the impacts of tourism on community development and sustainable livelihoods, Community Development Journal. 44 (2): 186-208

22. Tefler, D. J and Sharply, R. 2008. Tourism and development in the developing world. Routledge publication. 225p

23. Weaver, D. and Laura. L. 2002. Tourism Management. Edi. Wiley (Second Edition). 329p